

Адріан Кашченко

Про Гетьмана Сагайдачного

Адріан Кащенко

Про Гетьмана Сагайдачного

«Public Domain»

Кащенко А. Ф.

Про Гетьмана Сагайдачного / А. Ф. Кащенко — «Public Domain»,

Содержание

Про гетьмана Сагайдачного	5
Конец ознакомительного фрагмента.	8

Адріан Кащенко

ПРО ГЕТЬМАНА САГАЙДАЧНОГО

Про гетьмана Сагайдачного

Ті часи, коли жив і гетьманував Сагайдачний, були добою найбільшого піднесення козацької слави. Родився Петро Конашевич-Сагайдачний наприкінці XVI віку в Галичині, недалеко міста Самбора. Батьки його були шляхетного роду і дали синові добру освіту в українській вищій школі князя Острозького. Проте молодий Петро Сагайдачний не пішов шляхом тодішніх вчених, а, маючи зроду войовничий хист та рухливу вдачу, захопився думкою про боротьбу з татарами, що на початку XVII віку майже щороку набігали на Україну великими загонами – палили й пљондрували міста й села, вирізували старих, не здатних до невольницької роботи, людей, витоптували кіньми малих дітей, а всю молодь: парубків, дівчат, чоловіків та молодичь, забирали у бранці і, пов'язавши одного до одного, величезними натовпами, мов отару, загнали в Крим, щоб звідтіля продати: вродливих дівчат та молодичь у гареми до турків, а всіх останніх – у тяжку неволю.

Біля 1590 року мрії про оборону України од бусурманів та про визволення земляків з неволі привели Сагайдачного на Запорожжя, де, починаючи ще з кінця XV віку, невеличка громада одважних козаків-лицарів, шр звалася Військом Запорозьким низовим, сміло стояла з зброєю у руках на татарських шляхах – перешкоджала бусурманам перевозитись через річки на Україну і чинила їм всяку шкоду, нападаючи на татарські загони та визволяючи на волю захоплених їми бранців.

Під час другого гетьманування славнозвісного козацького ватажка Самійла Кішки (роки 1598—1602) Сагайдачний повинен був брати участь у всіх його походах, а саме: на Чорне море – рятувати запорозьке товариство, що року 1598-го десь загинуло разом з гетьманом Скалозубом; на Молдаву – допомагати волохам визволитись з-під турецького ярма та за річку Німан у Лівонію – допомагати полякам воювати шведів. Хоч ніяких документів про участь Сагайдачного в тих походах і не лишилося, та, проте, відомо, що в 1606 році він уже виступає в ролі козацького ватажка, а для того треба було раніше здобути собі поміж козаками слави своїм войовничим хистом. І справді, Сагайдачний мав такий хист, бо сучасник його поляк Собеський, що не один раз був з ним у походах, так писав про нього: «Був се чоловік великого духу, що сам шукав небезпеки, легковажив життя, в битві був перший, коли ж доводилося одступати – останній, був жвавий, діяльний, в таборі сторожкий, мало спав і не пиячив, на нарадах був обережний і в усяких розмовах маломовний».

Коли саме Сагайдачний став гетьманом Війська Запорозького, з певністю невідомо. Бантиш-Каменський та Антонович кажуть, що з року 1606-го, та тільки перший з них додає, що через дуже сувору розправу Сагайдачного з неслухняними козаками запорожці не один раз скидали його з гетьманського уряду, а згодом, під час рішучих подій та коли стаіало скрутнo, знову обирали гетьманом.

Чи був Сагайдачний гетьманом у 1606 році, чи ще не був, а тільки з певністю можна сказати, що славний похід запорожців в тому році на море одбувся не без його участі. Запорожці над осінь 1606 року вийшли на чайках у море, вистежили недалеко од турецького міста Варни десять турецьких галер, несподівано уночі атакували їх, повлазили по линвах у самі галери і вигубили всіх турків, а невольників зрятували.

Розправившись з турками, запорожці попереносили з галер гармати на свої чайки, а після того атакували й добули штурмом саму Варну.

Про цю подію зберігся уривок народної думи:

А в неділю пораненьку
Зібралися громадоньки
До козацької порадоньки.
Стали раду радувати,
Відкіль Варни добувати:
Ой чи з поля, ой чи з моря,
А чи з річки невелички?
Ой, в неділю пораненьку
Біжать, плинуть човенцями,
Поблискують весельцями,
Ударили із гармати,
Стали турки утікати,
Тую річку проклинати:
«Бодай річка висихала,
Що нас, турків, в себе взяла».
Була Варна здавна славна —
Славнішії козаки,
Що ту Варну дістали
І в ній турків забрали.

З цієї пісні можна собі уявити, що запорожці атакували Варну і з моря, і з берега, причому, мабуть, як і звичайно вони робили, – виманили турків з города за річку, вдарили там на них з усією силою і потопили в тій річці, а після того, вже коли турецьке військо зменшилося, атакували Варну разом і з моря, і з суходолу і добули її штурмом. У Варні козакам досталися великі скарби і сила всякого добра, як говорить історик, на 180 000 золотих. Окрім того, вони визволили тут кілька тисяч невольників і чимало самі побрали турків у бранці, щоб потім взяти за них викуп або помінати на своїх товаришів, що загинули в турецькій неволі.

Року 1608-го, коли більшість Запорозького Війська була з Лжедмитрієм Другим під Москвою, Сагайдачний з невеликою силою запорожців вийшов потайно з Січі, підступив до міцного татарського города Перекопа і, виманивши хитрощами татарське військо в степ, погромив його, а самий город пошарпав і спалив. Року 1609-го, коли більшість козаків ходила під рукою самого польського короля воювати Московщину і була під Смоленськом, Сагайдачний знову не був там, а вийшов з запорожцями у Чорне море і поруйнував дунайські турецькі городи: Ізмаїл, Кілію та Білгород (Аккерман). Через це треба гадати, що у ці роки Сагайдачний не був гетьманом, бо інакше він мусив би водити військо туди, куди ходив король. Такі ж самі напади на турецькі городи робив він до 1613 року. У цьому ж, останньому, водив запорожців на Московщину і, руйнуючи московські городи, доходив аж до Калуги.

Повернувшись з Московщини, Сагайдачний знову псвів козаків на Чорне море і, пошарпавши береги Криму, зруйнував город Ахтіяр, що стояв там, де зараз город Севастополь.

Почувши про цей козацький напад, турецький султан вислав до Очакова кільканадцять галер та сандалів, щоб там погромити козаків, як вертатимуться до Дніпра, та вийшло навпаки, – запорожці серед темної ночі самі напали на турків і, погромивши їх, безпечно піднялися у Дніпр і повернулися на Січ.

Славні походи Сагайдачного на турецькі городи роздратували султана, і він почав страхати польського короля війною. Туреччина була тоді наймогутнішою державою в світі, воювати з нею Польща ніяк не мала сили, і через то король Жигмонт, щоб заспокоїти султана, зараз же видав універсал, котрим рішуче забороняв запорожцям виходити на Чорне море, хоч і знав, що запорожців спинить тим універсалом було неможливо.

Воюючи з татарами й турками, Сагайдачний не забував, що Україні треба було боротися ще й з Польщею, бо, починаючи з половини XVI віку, вона все більше роздавала українських земель польським панам, все міцніше підгортала українське селянство під тих панів, все дужче обмежувала права українського шляхетства й міщанства і все тяжче утискувала православну віру, поширюючи на Україні унію та католицтво. Під тими утисками українське національне життя наприкінці XVI віку зовсім занепало, а з смертю князя Острозького 1608 року загинули й останні осередки української культури – Острозька школа й друкарня, а сам стародавній рід українських князів Острозьких пішов слідом більшості української шляхти і скатоличився.

Сагайдачний давно почував потребу розпочати боротьбу з Польщею, та, маючи за спиною бусурманський Крим, він вважав за неможливе для України боротися з Польщею зброєю, бо, на його думку, тією боротьбою скористувалися б татари, щоб вкрай сплюндрувати Україну. Він був певний, що боротися з Польщею треба було не зброєю, а лише культурними засобами, і через те звернув свою увагу на піднесення національної української культури.

Майже одночасно з Сагайдачним на Україну вийшло з Галичини чимало й інших освічених та вчених українських діячів, котрі з початку XVII віку скупчилися в Києві і взялися до відновлення на Україні православного церковного устрою та до піднесення української культури й національного життя. Сагайдачний весь час був у найтісніших стосунках з гуртком тих діячів, його земляків, і, маючи великий вплив на козацтво, підтримував їхні заходи іноді навіть узброєною рукою.

З початком 1614 року Сагайдачний прибув у Київ і взявся до спільної праці з галичанами Плетенецьким, що був уже ігуменом Києво-Печерського монастиря, та Борецьким, вченим з Львова. Вони купили монастирським коштом друкарню Балабанів і року 1615-го вже видрукували в Києві першу книжку. Далі вони заснували Київське українське братство на зразок Львівського братства, і до того братства зразу почали приписуватись всі свідомі українські люди, що мали на меті боротьбу з Польщею; приписався до братства й сам Сагайдачний, а слідом по ньому і все Військо Запорозьке, так що Київське братство, опираючись на козацьку силу, зразу стало на міцний ґрунт.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.